

Yksinäisyyden kuva

ULLA VIERTOLA

Yksinäisyyttä on mahdollista tarkastella yksilöllisyyden täydellisimpänä olomuotona, jossa muiden ihmisten läsnäolo ei säätele tai rajoita yksilön toimintavapautta. Yksinäinen voi ainakin kotonaan olla ja elää juuri niin, kuin itse tahtoo, mutta onko tuo vapaa yksilö osaansa tyytyväinen? Eipä tietenkään, vaan aidan toisella puolella ruoho on aina vihreämpää. Yksinäinen kaipaa esimerkiksi perheen pariin, siitä huolimatta että perheellinen ihminen joutuu usein asettamaan muiden tarpeet omiensa edelle. Kun tahdonvastainen yksinäisyys otetaan lähempään tarkasteluun, se alkaa täydellisyyttä hipovan yksilönvapauden sijasta muistuttaa jonkinlaista sairautta. Yksinäisyyteen liittyvä hyvinvointivaje voi ilmetä esimerkiksi masennuksena ja ahdistuksena, ja pitkittynyt yksinäisyys saattaa lannistaa ihmisen ja viedä häneltä kyvyn vaikuttaa omaan tilaansa muutoin kuin lääkkeiden tai päihteen avulla.

Noin viidesosa yli 15-vuotiaista suomalaisista kokee yksinäisyyttä säännöllisesti. Teoksessa ”Yksinäisten yhteiskunta” hyvinvointisosiologian professori Juho Saari rajaa tarkastelun ulkopuolelle vapaaehtoisen ja tilapäisen, mahdollisesti positiivisena ilmiönä koetun yksinäisyyden. Saari keskittyy kroonistuneen yksinäisyyden kovaan ytimeen, niihin ihmisiin, joille kuolema oman käden kautta saattaa olla sietämättömäl-

tä tuntuvan tilanteen ainoa ja lopullinen ratkaisu. Kielteiseksi koettu yksinäisyys on korostetusti yksilön ongelma, mutta Saari on kiinnostunut tarkastelemaan sitä yhteiskunnallisena ilmiönä. Saaren mukaan teoksen sosiologisena tavoitteena on analysoida systemaattisesti yksinäisyyteen liittyviä sosiaalisia mekanismeja sekä mitata koetun yksinäisyyden esiintyvyyttä määrällisillä ja laadullisilla aineistoilla. Teoksessa keskeistä on tarkastella yksinäisyyttä yhteiskuntapolittisena kysymyksenä kiinnittämällä huomiota siitä aiheutuviin yhteiskunnallisiin hyvinvointihaittoihin.

Yksinäisyys yksilön henkilökohtaisena ongelmana johdattelee miettimään myös toista pulmallisena pidettyä tilaa eli köyhyyttä. Aikakaudesta toiseen yhteiskunnassa jatkuu kiistely siitä, onko köyhyys yksilön ominaisuus vai rakenteellinen ongelma. Sekä köyhyyden että yksinäisyyden tarkastelun taustalla vaikuttaa käsitys normaalista, hyvästä ja tavoittelemisen arvoisesta elämästä. Kaikki normaalista poikkeavat elämisen muodot ja tavat hahmottuvat helposti toimijan yksilöllisenä kyvyttömyytenä saavuttaa oikeanlaista hyvää. Muun yhteiskunnallisen muutoksen myötä myös sosiaaliset suhteet ovat liukuneet syntymässä saatuihin rooleihin perustuvista perhe- ja suku-suhteista vapaavalintaisempien ystävyyssuhteiden suuntaan. Yksilön omat kyvyt ja valinnat näyttävät keskeisinä

Juho Saari
Yksinäisten yhteiskunta
WSOYpro, 2010

keinoina sekä köyhyyden että tahdonvastaisen yksinäisyyden torjunnassa, mutta esimerkiksi ulkonäköön, terveyteen, syntyperäiseen vaurauteen ja yhteiskunnalliseen asemaan perustuvat tekijät ovat edelleen olennaisissa valintojen taustalla. Aikakauden asenteet painottavat voimakkaasti omien valintojen merkitystä yksilön onnellisuuden lähteenä, mutta kuitenkin nuo valinnat tehdään ympäristön tarjoamien mahdollisuuksien puitteissa.

Sekä yksilöllä itsellään että ympäröivällä yhteisöllä on hyvin rajalliset mahdollisuudet lieventää yksinäisyyttä, jos sen syynä on esimerkiksi jokin fyysinen tai psyykinen sairaus tai poikkeavuus. Kun voi itse valita ”kenen kaa ja kumman kaa”, kuka oikeasti haluaisi tai edes uskaltaisi olla esimerkiksi omittuisesti käyttäytyvän mielenterveyspotilaan ystävä, jos siihen ei ole minkäänlaista aikaisemman tuttavuuden tai sukulaisuuden tarjoamaa perustaa? Saaren mukaan yksinäisyyttä ei kuitenkaan pitäisi pyrkiä selittämään vain sairauksiin tai sosiaalisiin taitoihin liittyvänä yksilöllisenä ominaisuutena. Yksinäisyydellä on yhteiskunnallinen luonne, joka kytkeytyy vastavuoroisuuden ja solidaarisuuden käsitteisiin. Korostetusti asian voi il-

maista niin, ettei ole reilua jättää ihmistä yksin. Epäreilouden kasvua ja kasaantumista voikin pitää yhteisön hyvinvoinnin yhtenä mittarina, jonka anturina toimivat esimerkiksi kroonisesti yksinäiset.

Yksinäisyyden realistinen kuvailu tulee hyvään tarpeeseen, sillä ilmeisesti tähän ilmiöön liittyviä piirteitä ei yleisesti tunneta. Saaren tutkimuksen mukaan suuri osa suomalaisista on sitä mieltä, että vastuu tilanteen parantamisesta kuuluu yksinäisen lähipiirille. Tutkimus kuitenkin osoittaa, että yksinäisen varsinainen ongelma on juuri tällaisen lähipiirin puuttuminen. Yhteisön tarjoaman suoran avun määrää ja laatua on syytä tarkastella kriittisesti verrattuna ihmisen toiminnan rationaalisiin perusteisiin: miksi joku hoitaisi palkatta jonkun toisen ihmisen ongelmia? Sosiaaliset suhteet perustuvat pitkälti konkreettiseen hyötyyn: kun tuen ja hoivaan toista ihmistä, voim itse vaikeassa tilanteessa odottaa hoivaa ja tukea toisilta. Mutta entäs jos yksinäinen ei kykene vakuuttamaan ketään siitä, että omalla vuorollaan hä-

nelläkin olisi jotakin annettavaa? Saari tuo teoksessaan selkeästi esiin luottamusvajeen, jota esiintyy yksinäisten ja ei-yksinäisten välisissä kohtaamisissa.

Jonkinlaista utopistista yhteisöllisyyttä esitetään usein hyväksi ja halvaksi ratkaisuksi, kun julkisesti puhutaan esimerkiksi syrjäytymisestä nyky-yhteiskunnan ongelmana. Puheessa tuo yhteisöllisyys on jotakin sellaista, johon vain yhtäkkiä aletaan, ja sitten kaikilla on kaikki hyvin. Kuitenkin on syytä kysyä, voivatko vapaan vallinnan pohjalta syntyvät yhteisöt yleensä ollenkaan rakentua muun kuin keskinäisen hyödyn perustalle? Saari peräänkuuluttaa lisää tutkimusta siitä, miten taloudellisten suhteiden valikoituminen nykypäivänä vaikuttaa sosiaalisten suhteiden valikoitumiseen, kun talouden toimintamekanismit asettavat yhä lisää ehtoja koko yhteiskunnan toiminnalle. Tämän perustalta on syytä kysyä, mitä reiluus merkitsee sellaisessa yhteiskunnassa, jossa taloudelliset seikat yhä keskeisemmin määrittävät myös sosiaalisia suhteita. Onko reiluus pelkästään sitä, että kelkas-

ta pudonnettu suostuvat reilusti myöntämään oman tappionsa?

Yksinäisten yhteiskunta on tarkoitettu myös oppikirjaksi, ja sellaisena se palvelee tarkoitustaan varsinkin tutkimuksen tekemisen osalta. Saari lähestyy tutkimusaihetta ensin tilastoaineistojen avulla määrällisenä ilmiönä suhteessa eräisiin muihin sosioekonomisiin tekijöihin. Teoksen toisen näkökulman muodostaa laadullinen analyysi yksinäisyydestä yksinäisten itsensä kokemana. Aiheen käsittely on kiihкотonta ja selkeää, ja erityisen kiitoksen ansaitsee tekstissä esiintyvien käsitteiden avaaminen. Saari pyrkii paljastamaan lukijalle myös niitä tutkijan omiin ennakkokäsityksiin liittyviä ansoja, jotka vaativat sekä laadullisen että määrällisen tutkimuksen tekijää. Kun tutkimusaihe on esimerkiksi yksinäisyyden tapaan vahvasti tunnepitoinen ja yksilön omaan kokemukseen perustuva, Saaren määrällis-laadullinen tutkimustapa vaikuttaa pätevältä keinolta lähestyä aihetta sekä yksityisenä että yhteiskunnallisena ilmiönä.